

Ca' Foscari
University
of Venice

Ca' Foscari University of Venice

International scientific and practical conference

**ISSUES OF MODERN PHILOLOGY
IN THE CONTEXT OF THE INTERACTION
OF LANGUAGES AND CULTURES**

December 27–28, 2019

*SLAVIC LANGUAGES
GENERAL LINGUISTICS
TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES
LANGUAGE AND COMMUNICATION MEDIA*

**Venice, Italy
2019**

Мовна особистість Дмитра Яворницького в епістолярному дискурсі Майборода Н. Г.	51
Місце висловлень зі значенням дозволу в класифікації мовленнєвих жанрів Матусевич Л. М.	55
Концепт «війна» у романі «Інтернат» Сергія Жадана Ніколашина Т. І.	59
Семантичні різновиди фразових номінацій у структурах займенниково-співвідносного типу Огаренко Т. А.	62
Формування лексико-семантичної групи «податкові найменування» в українській мові Рибак К. Б.	65
Контрастивне зіставлення лексики сучасних слов'янських мов (чеської і української) Саїк А. В.	69
Словообразовательные средства создания психологического портрета Порфирия Петровича в романах «Преступление и наказание» Ф. М. Достоевского и «Ф. М.» Б. Акунина Самарина Е. И.	73
Сучасні підходи до трактування часток української мови Слободян М. Р.	77
Дослідження структури та когнітивної семантики найменувань творчих колективів Собіна С. А.	81
До проблеми виділення детермінантів як обов'язкових компонентів простого речення Сулима О. П.	83
Спонування третьої особи в лінгвістичній інтерпретації Умрихіна Л. В.	87
Неорусинство крізь призму лінгвістики Юрса Л. В.	91

GENERAL LINGUISTICS

Механізм формування гендерної референції фразеологічної одиниці на основі власноіменного компонента Арделян О. В.	95
Засоби вираження емоцій на лексичному рівні у художньому тексті Гарасим Т. О.	99
Стилистические особенности выражения трансгуманизма в диалогии Максима Кидрука «Бот» Донец П. Н.	102
Лінгвістичний аспект білінгвізму й інтерференція при опосередкованій комунікації Євтушенко Н. І.	105
Типологія внутрішньореченнєвих темпорально-аспектуальних специфікаторів: об'єктивно-граматичний вимір Загнітко А. П.	109
Ономасіологічна структура як основа концептуальних мереж Круть О. В.	114
Адресат як інтерпретатор синонімічних мовленнєвих інновацій у процесі мовної гри Лепегюха А. В.	117
Об'єктивація пізнання: від гносеології до лінгвістики Мельничук О. Д.	121
Назви з непрозорою мотивацією в системі меморіальних урбанонімів Закарпаття Нереп О. Б.	125
On the issue of epistemic and alethic modality markers Syvokin H. V., Kartel T. M.	128
TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES	
Причини застосування перекладацької стратегії нейтралізації Воробкало В. В., Сітко А. В.	131
Translation methods of reproduction of the category of deminutivity in the novel of Maria Matios «Sweet Darusia» Harmash T. A.	135

баничник), функціонального (пор. англ. *whistle-blower*, укр. *вантажник*, рос. *стучач*), квалітативного (пор. англ. *foul-mouthed*, укр. *глушити*, рос. *чернуха*) тощо.

Компаративний фрейм надає *компаративні схеми* «компаратив є як/корелят» (пор. англ. *fiendlike*, укр. *змієня*, рос. *медвежатник*), схожості / аналогії «компаратив є як корелят» (пор. англ. *steel-hearted*, укр. *тихушник*, рос. *стучачка*) та подібності / метафори «компаратив є як би корелят» (пор. англ. *burn-artist*, укр. *вампір*, рос. *щипач*).

Міжфреймова мережа виникає в результаті взаємодії пропозицій, кожна із яких розгортається в окрему мережу. У цій мережі є «дільниці матриць», але пропозиційний зв'язок між доменами відсутній. Матричне моделювання вважається типовим для формування домену «ЯКІСТЬ» (у зоні якісних ознак), який, у свою чергу, містить субдомени «КОЛІР», «КІЛЬКІСТЬ», «ВАГА», що реалізують зовнішньо– та внутрішньо–розрізнявальні та якісні параметри тощо. Домени, що є характерною рисою цих ознак, утворюють матриці, наприклад, «КОЛІР» (чорний, коричневий, темний), «КІЛЬКІСТЬ» (два), «ВАГА (важкий), «ГІЛО» (голова, руки, ноги, серце). Так, «ЩОСЬ-ідентифікатив» є типовою «матричною» дільницею, суб'єкт-агенс, об'єкт-пацієнс є «ЛЮДИНОЮ».

Матрична та мережна моделі використовуються для структурування, організації інформації, що репрезентована концептом або доменом. Робота з фактичним матеріалом показує, що мережне моделювання є необхідним етапом для організації інформації та є результативним при аналізі словотвірних значень [2, с. 258].

Таким чином, здійснений аналіз ономазіологічної структури розкриває можливості виокремлення мережного моделювання та побудови концептуальної мережи доменів. Результати дослідження відкривають перспективи подальших наукових пошуків у функціонуванні ономазіологічної структури одиниць на позначення агресії у контексті та у формуванні певної концептуальної мережи залежно від ситуації об'єктивної дійсності.

Література:

1. Евтушевский Ю. И. О природе, типах и направлениях изучения вторичной номинации. *Вторичная номинация в современном английском языке*. / Под ред. Б. В. Пупченко. Пятигорск: Издательство ПГПИ, 1987. С. 116-118.

2. Жаботинская С. А. Ономазіологіческие модели и событийные схемы. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*, 837. 2009. С. 3–14.

3. Каракотов М. Д. Словообразовательные и номинативные свойства экзотрических композитов английского языка. *Теоретические основы словосложения и вопросы создания сложных лексических единиц* / Под ред.: Е. С. Кубряковой. Пятигорск: Издательство ПГПИ, 1988. С. 90-100.

4. Кубрякова Е. С. *Типы языковых значений. Семантика производного слова*. Москва: Наука, 1981. 200 с.

5. Clausner T. C. Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*, 10(1). 1999. С. 1-31.

6. Langacker R. W. *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1, Prerequisites, 1987. 516 p.

7. Minsky M. *The society of mind*. New York: Simon & Schuster, 1988. 339 p.

8. Zhabotynska S. A. Principles of building conceptual models for thesaurus dictionaries. *Когніція, комунікація, дискурс*, 1. 2010. С. 75-92. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypysk-no1-2010>.

АДРЕСАТ ЯК ІНТЕРПРЕТАТОР СИНОНІМІЧНИХ МОВЛЕННЄВИХ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ГРИ

Лепетюха А. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри світової літератури
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Мовна гра є універсальним феноменом, «особливою формою лінгвокреативного мислення, багатофакторним процесом численної інтерпретації знакових одиниць, що виявляє їхній асоціативний потенціал у системі мови і свідомості конкретних індивідів» [3, с. 51], здатністю мовців до специфічного (нестандартного) використання усталеного (конвенціонального) лінгвістичного коду та до тлумачення мовленнєвих інновацій, зокрема синтаксичних синонімів, тобто до

мовної гри залучаються мовець і реципієнт інформації з різними ігровими стратегіями та ролями.

У процесі мовної гри адресат повинен не тільки здійснити зворотню реконструкцію (мова → мовлення) віртуальної (мовної) первинної структури та синонімічних трансформів, відправною точкою якої є спостереження мовленнєвих інновацій, але й виявити причини відхилення від стандарту аграматизованих (неусталених у мовленні та / або в мові) синонімічних конструкцій та ступінь ко(н)текстуальної пертинентності всіх членів синонімічного ряду. Саме діяльність з кодування та розкодування «розмитих смислів» [2, с. 84] залучає учасників комунікації до мовної гри.

Визначаючи важливу роль адресата в мовній грі, Г. Ф. Рахімулова розглядає це явище як сукупність ігрових маніпуляцій з мовою – її лексичними, граматичними і фонетичними ресурсами – з метою отримання «кваліфікованим» читачем естетичного задоволення від побудованого на ігрових взаємовідносинах із ним тексту. При цьому дослідниця зазначає, що мовна гра розрахована на певні фонові знання адресата [7, с. 133]. На думку Н. Вінера, «мовлення становить спільну гру мовця і слухача проти сил, що викликають безпорядок» [1, с. 100]. М. В. Нікітін розуміє мовну гру як складний мисленнєво-мовленнєвий процес, при якому «мовець керує взаємодією знакового і семіоімплікаційного значень, прогнозуючи сумарний ефект мовлення, а слухач певним чином вирішує конфлікт двох складників смислу, мобілізуючи своє знання про світ і досвід знакової діяльності» [6, с. 123]. Мовна гра в такій інтерпретації включає явище компресії, семантичні пропуски, імпліцитну та експліцитну багатозначність тощо. Згідно з В. З. Санніковим, мовна гра – це певна мовна неправильність, що усвідомлюється мовцем (письменником) та навмисно їм допускається. При цьому слухач (читач) повинен розуміти, «що так сказано навмисно», інакше він не оцінить відповідне висловлення як неправильність або неточність [8, с. 23]. О. Ю. Молодоженя визначає мовну гру як вираження зусиль мислення, художньої уяви чи пам'яті, що зумовлює вимогу таких самих зусиль щодо декодування висловленого також і від реципієнта [5, с. 5].

У процесі інтерпретації адресатом поданої інформації, що становить невід'ємну якість людської свідомості та пізнавальних процесів, мовна гра як вияв креативності суб'єктів мовлення передбачає «момент співтворства адресанта й адресата в побудові остаточного значення висловлення» [там само]. Сприйняття реципієнтом інформації мовленнєвої інновації в аспекті інтерпретації її смислу пов'язано з його

зусиллями з усвідомлення значення імпліцитного компонента. Х. Фе називає такий вид розумової активності «семантичним висновком» (semantic inference). На підставі експліцитної інформації слухач семантично виводить *B* із *A*, що означає: під час промовляння *A* мовець хотів виразити *B* [9, с. 401].

Інтерпретуючи синонімічні висловлення, адресат, який намагається зменшити ступінь невизначеності та багатозначності їхньої смислової сфери, вступає до зустрічної однієї (адресат → мова) (інтерпретація повідомлення + визначення ступеня ко(н)текстуальної пертинентності нелюдичної (неігрової) актуалізованої структури та всіх членів синонімічного ряду) та двобічної подвійної (адресант ↔ адресат → мова) (інтерпретація повідомлення + розпізнавання авторської комунікативної інтенції з реалізації людичних (ігрових) синонімічних структур + визначення ступеня ко(н)текстуальної пертинентності первинної, вторинних та актуалізованої синонімічних структур) мовних ігор у межах «ігрових полів», що включають механізми розуміння мовної гри та її функціонування в мовленні:

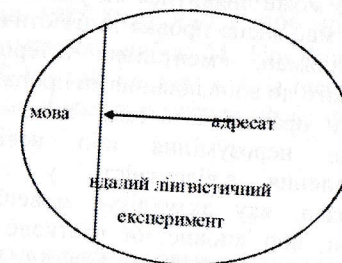

Рис. 1 Однієї мовна гра читача / слухача

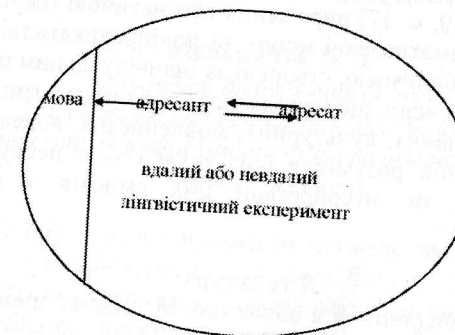

Рис. 2. Двобічна подвійна мовна гра читача / слухача

Отже, в процесі односторонньої мовної гри адресат грає з віртуальним партнером – мовою. Його стратегія полягає у використанні процедури зворотної реконструкції трансформаційних процесів та обґрунтуванні адекватності первинної та вторинних синонімічних мовних структур шляхом їхньої підстановки в аналізований ко(н)текст, тобто лінгвістичного експерименту. Результатом односторонньої гри завжди є вдало проведений лінгвістичний експеримент, тобто вірна інтерпретація повідомлення, оскільки остання має той самий характер функціональної обумовленості, що і процес створення синонімічних конструкцій: вона чітко регламентується мовною нормою.

При двобічній мовній грі адресант порушує мовну норму, а адресат, який прагне відновити або хоча б наблизитися до стану симетричності та стабільності мовно-мовленнєвого акту з відхиленнями, спричиненими інформантом (який порушує мовну норму, граючи з мовою), з одного боку, намагається розкрити авторські ігрові стратегії з актуалізації певних аграматизованих мовленнєвих інновацій, а з іншого боку, – визначає ступінь ко(н)текстуальної пертинентності кожного члена синонімічного ряду.

Двобічна мовна гра може виявитися як успішною, так і невдалою: в останньому випадку має місце провал лінгвістичного експерименту. Як зазначає Л. Х. Сальман, «ментальна інтерпретативна машина співрозмовника веде його до вловлювання та прорахування імпліцитної інформації, перевірити правильність якої часто складно» [11, с. 21]. Основною причиною нерозуміння або невірної інтерпретації авторського повідомлення є відсутність у свідомості адресата синонімічної перифрази, яку актуалізує мовець. Найчастіше такі комунікативні невдачі, або «повне чи часткове нерозуміння, тобто нездійснення комунікативного наміру мовця» [4, с. 30] виникають при спробі адресатом інтерпретувати синонімічні мовленнєві інновації з «недостатністю» [10, с. 17] вираження або нетипові (неусталені в мові та в мовленні) аграматизовані моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною синонімією, створені за індивідуальним проектом.

Таким чином, смисли, що породжуються в процесі гри, приховані за сплетінням когнітивних, культурних, мовленнєвих, поведінкових тощо особливостей гравців, розуміння яких являє собою певну головоломку із співвіднесення та інтерпретації цих смислів у різноманітних ко(н)текстах.

Література:

1. Винер Н. Кибернетика и общество. М.: Изд-во иностр. лит., 1958. 199 с.

2. Витгенштейн Л. Философские исследования. *Философские работы*. Москва, 1994. Ч. 1. 612 с.

3. Гридина Т. А. Произвольная мотивация как механизм языковой игры. *Известия Уральского университета*. 2000. № 17. С. 51–56.

4. Ермакова О. Н. К построению типологии коммуникативных неудач. *Русский язык в его функционировании. Коммуникативно-прагматический аспект*. Москва, 1993. С. 30–65.

5. Молодоженя О. Ю. Генетичні і стратегічні типи мовної гри (на матеріалі іспаномовного художнього і мас-медійного дискурсів): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2015. 20 с.

6. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. М.: Высшая школа, 1988. 165 с.

7. Рахимкулова Г. Ф. Основы игрового стиля (к постановке проблемы). *Филология на рубеже тысячелетий: материалы Междунар. конф. (Ростов-на-Дону – Новороссийск, 11–14 сент. 2000 г.)*. Ростов-на-Дону, 2000. Вып. 2. С. 133–134.

8. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры. М.: Языки славянской культуры, 2002. 552 с.

9. Фе Х. Семантика высказываний. Новое в зарубежной лингвистике. Москва, 1985. Вып. XVI. С. 399–405.

10. Фрей А. Грамматика ошибок. М.: КомКнига, 2006. 304 с.

11. Salman, L. H. L'implicite dans « À la recherche du temps perdu »: étude sur un aspect du discours proustien: thèse de doctorat. Dijon, 2013. 330 p.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ПІЗНАННЯ: ВІД ГНОСЕОЛОГІЇ ДО ЛІНГВІСТИКИ

Мельничук О. Д.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»

м. Рівне, Україна

Гносеологічний бум, що припав на останню чверть XIX – початок XX століття, був пов'язаний, з одного боку, з успіхами науково-експериментальних досліджень пізнавального процесу і формуванням низки самостійних когнітивних дисциплін (психології пізнання, фізіології вищої нервової діяльності, психолінгвістики, етнографії,